

Staatssecretaris Van der Ploeg zal blij met haar zijn. Kunstenaar Ida van der Lee opereert niet in het lichtgedig van de tentoonstellingsruimte, maar zoekt een plek en gaat de confrontatie aan met de mensen die daarbij horen. De neerslag van haar meest recente project, de geregisseerde afbraak van een dorpscafé, is onder de mooie naam 'Stofoverschot' te zien in Kunstvereniging Diepenheim.

Willems is lief. Deze liefdesverklaring kwam aan het licht bij de sloop van cafe Muller in Glanerbrug, een deelgemeente van Enschede. Net als twee verschroefde ballonnetjes en de trots van de kastelein, de reusachtige, maar onbruikbare flessenopener die hij won tijdens de tapwedstrijd in 1964. Naast deze stille getuigen van voorbij vreugden kwam ook een ploertendoder boven water, een voorwerp waarin de schaduwzijde van het cafe zich openbaart. Consumptie is verplicht, maar teveel consumptie geeft overlast en dwingt de eigenaar zijn trouwste klanten de deur uit te werken.

De ploertendoder, de ballonnetjes, de flessenopener, maar ook oude bouwmaterialen als een sleutelset, een bakelieten stopcontact of oude bierviltjes, zijn keurig in zakjes verpakt. Ze zijn zorgvuldig gerangschikt op lange tafels die, bij nader inzien, zijn gemaakt van de oude vloerdelen. Aan de muur hangen foto's, op de begeleidende video is de afbraak in beeld gebracht.

Hoofdrolspeeler is niet de kunstenaar, maar de familie Muller, de stamgasten en andere dorpsgenoten die, gehuld in overalls met het opschrift 'Stofoverschot', bezig zijn het gebouw te ontleden. Ontleden, een ander woord is er niet voor deze handelingen, waarbij de inventaris wordt verzameld en gedocumenteerd, het behang laag voor laag wordt afgescheurd, de vloerbedekking wordt verwijderd evenals de betimmeringen, totdat tenslotte het karkas wordt gesloopt. Van der Lee droeg haar steentje bij door tafels te maken van hout, dat ter plekke uit de vloer werd gezaagd. Een vondst. Zo ontstond niet alleen een reconstructie van het cafe met tafeltjes, maar werden tegelijkertijd de ingewanden van het gebouw blootgelegd.

"Tijdens deze 'anatomische' les komen niet alleen voorwerpen, maar ook verhalen boven drijven en als je dat bij elkaar voegt krijg je een beeld van een tijd", verklaart Ida van der Lee. "Café Muller was lange tijd de spil van het dorpsleven. Er was een trouwzaal, maar ook de voetbalclub en de duivenmelkers kwamen er samen. Opa Muller begon het café bijna honderd jaar geleden. Toen Johan Muller stierf, vroeg hij zijn twaalfjarige zoon om ook kastelein worden, maar hij moest beloven geen druppel te drinken. Zijn wens ging in vervulling, zijn zoon volgde hem op, maar zijn kleinkinderen hadden andere toekomstplannen. Daarom wordt het cafe nu gesloopt. In Nederland wordt een slooppand zonder omhaal met de grond gelijk gemaakt, maar een gebouw heeft een geschiedenis. Het is goed om daar bij stil te staan. In mijn project worden alle verhalen nog een keer verteld en krijgt het café een plaats in het geheugen. Het is een manier van afscheid nemen."

Ida van der Lee. 'Reconstructie cafétafels'. Kaal gestript café met reconstructie van de tafels uit de vloer. Foto: Ida van der Lee.

STOF TOT NADENKEN

Conceptuele kunst van Ida van der Lee

VUUR

De meeste kunstenaars creëren nieuwe vormen, maar Ida van der Lee houdt zich bezig met deconstructie. Het proces van afbraak en wederopbouw. 'Niets houdt zijn eigen aanschijn. De vernieuwster aller dingen, Moeder Natuur, laat elke vorm ontstaan uit andere vormen. Geen enkel ding in dit heelal, geloof me, gaat teloor, alles wisselt en vernieuwt.' Veel werk van Ida van der Lee zou een illustratie kunnen zijn van deze tekst uit Ovidius 'Metamorphosen'. Zo tekende zij in 'De overlevering van een huis', als voorbode voor wat er komen ging, het omringende landschap op de muren van het slooppand en maakte ze gaten in het dak waardoor de buitenwereld in het interieur werd geprojecteerd. Vervolgens werden het dak en de muren afgebroken, waarna in de resterende open haard een groot vuur werd aangericht dat de schoorsteen verteerde. Het gebouw viel in steeds kleinere delen uiteen, die werden verwerkt in 'spijkerschrift hieroglye-

fen' en miniatuur-ruïnes, gemaakt van houtspaanders en zaagsel. 'Er zijn te weinig ruïnes in Nederland', schreef de nietsvermoedende Van der Lee aan de gemeente Enschede. Enkele maanden later veranderde het vuurwerk een hele stadswijk in puin. Nu houdt van der Lee zich bezig met het bedenken van een monument voor deze ramp. "Ik zou met de bewoners iets nieuws willen maken van het puin. Een cirkelvormige muur die je kunt beklimmen en die een ruïne omsluit. Je kunt er van bovenaf naar kijken, maar je kunt er niet in. Het moet een plek zijn die de herinnering bewaart en waar planten voor nieuw leven zorgen." Zo is de dochter van de fruitteler uit de Beemster weer terug bij af. Ze zette haar eerste schreden op het kunstenaarspad met het tekenen van Joodse graven in Polen, de contouren mollig door de weelderige plantengroei. Moeder Natuur laat elke vorm ontstaan uit andere vormen. Hoe lang zou het duren voor de contouren van de graven zijn uitgewist?

SOCIALE SCULPTUUR

Vernietiging, verval en wederopbouw, dood en leven, het zijn de ijzere wetten van de natuur waaraan we zelf zijn onderworpen, die veel kunstenaars bezighouden. Zo zaagde Gordon Matta Clark in de jaren zeventig gebouwen open. Kapselde de in Nederland wonende Amerikaanse Mari Shields een vervallen huis in een houten sculptuur in. Terwijl meer recent de sloopconstructies van de Japanner Kawamata bekendheid kregen. Ook Merijn Bolink houdt zich bezig met reconstructies, terwijl Damien Hirst en Martin van den Boogaard de ontbinding van levende wezens voor het voetlicht brengen.

Van der Lee onderscheidt zich van deze kunstenaars door niet alleen fysieke veranderingen als uitgangspunt te nemen, maar ook de menselijke reacties. Soms groeit de sociale interactie zelfs uit tot een project op zichzelf. Zoals bij 'Was-goed, Is-goed', een evenement waarbij de bewoners van de Vrolijkstraat in Amsterdam hun was als vlaggen in de straat hingen. De lakens in de straat dienden 's avonds als projectiescherm voor dia's van lievelingskledingstukken. Met 'Was-goed, Is-goed' kwam de straat na jaren weer positief in het nieuws en leerde men eindelijk zijn burens kennen.

Maar een lijn met was, een verzameling kromme spijkers, verschroefde ballonnetjes of kroegverhalen, is dat kunst? Wanneer men bij kunst zoekt naar een bewijs

van kunnen, van virtuositeit, dan is dit geen kunst. Vergeleken bij 'de man zonder hart', het beeld dat Zadkine maakte voor het gebombardeerde Rotterdam, moet Van der Lee's voorstel voor het monument in Enschede het afleggen. Bij van der Lee zie je geen dramatische plastic, maar trefzekere conceptuele ingrepen. Het materiële aspect is bij Van der Lee slechts de helft van het kunstwerk. Ze maakt een 'sociale sculptuur', zoals Joseph Beuys het noemde. Dat levert geen kunst met eeuwigheidswaarde op. Wat mij betreft kunnen de flessenopener, de ploertendoder en de verschroefde ballonnetjes de vuilnisbak in. 'Stofoverschot' geeft vooral stof tot nadenken.

'Stofoverschot', 23 mei t/m 23 juni
Kunstvereniging Diepenheim, Grotestraat 17 Diepenheim, 0547-352143, di
t/m vr en zo 11-17, za 14.30-17 uur.

haar meestal met het ogenblik zelf bezig. Als hij doodgaat, kijk je terug op zijn hele leven. Dat wil ik met plekken en met gebouwen ook doen. Dat ik daarbij vooral bezig ben met afbraak, verval, vergankelijkheid maakt me niet uit. Dat hoort bij het leven”.

Van sloopplek naar atelier

Ida van der Lee betreurt het dat er in Nederland nauwelijks nog braakliggende terreinen, ruïnes of leegstaande gebouwen zijn. Natuur en verval krijgen daardoor geen kans meer. Evenmin als de daarmee samenhangende fantasie en creativiteit als tegenhanger van alle keurigheid en efficiëntie in Nederland. Daarom gebruikt ze waar dat kan de korte periodes van leegstand en onbestemdheid om de schoonheid van de overgangsfase op een artistieke manier zichtbaar te maken. Zo legde ze ooit een bootje van klei in een Noord-Hollandse polder om de aandacht te vestigen op het veranderende landschap.

In 1996 kwam ze, fietsend door het Utrechtse plasseengebied, bij Breukelen een daglonershuisje tegen, dat stond te wachten op de sloper. Van de eigenaar kreeg ze toestemming om zich daarin uit te leven. Dat werd het project 'de overlevering van een huis'. Om te beginnen tekende ze de binnenmuren vol hopen en planten. Als een soort projectie werd daarmee het landschap rondom het huis naar binnen gebracht, zoals dat op zolder gebeurde door middel van camera obscura. Daarna werd onder leiding van de kunstenaar het huis in een soort anatomische les ontleed. Stukje bij beetje werd het ontmanteld. Onder publieke belangstelling werden de muren omgehaald. De schoorsteen, die als laatste bleef staan, ging ten slotte in vlammen op. Sloophout en ander restmateriaal legde Van der Lee als een stroom, door het weideland, van de sloopplek naar het atelier dat zij destijds had in Vinkeveen. Het ging daar vervolgens een eigen leven leiden in nieuw werk van haar: het huis transformeerde tot kunst. Een bijzondere plek in het leven van Ida

Stille getuigen van een roemrucht verleden

FOTO JERT JANSSEN

van der Lee is haar eigen straat in Amsterdam, de Vrolijkstraat. Na een periode van negatieve publiciteit, werd die enkele jaren geleden opgeknapt en weer tot een vriendelijke woonomgeving gemaakt. Van der Lee liet met een hoogwerker 175 waslijnen spannen en nodigde alle bewoners uit daar

hun was aan op te hangen. Meer dan 450 gezinnen werkten daaraan mee. "De straat was zes weken lang een vrolijke en kleurige boulevard. Het was een symbool van verbondenheid van de bewoners, die ook heel trots waren op de positieve uitstraling die het project had", zegt de kunstenaar.

FOTO HANS HEERWA

Het einde is gekomen voor het dorpscafé: buurtbewoners trekken de muren om

gebouw gestript, waar nodig met deskundige begeleiding van een heuse sloper. Daarbij werden de voorwerpen buitgemaakt die nu in het atelier liggen te wachten op de tentoonstelling. De artistieke sloop beleefde zijn apotheose in een grote afbraakperformance. Onder publieke belangstelling trokken buurtbewoners de muren om. "De sfeer was bijna hemels", beschrijft Van der Lee. "Na het dansen van een laatste wals in wat ooit de feestzaal was, volgde het lawaai van de vallende muren. Daarna, in de stilte en het stof, begon een koor te zingen". Het café was de laatste eer bewezen.

Groot openluchtatelier

Ida van der Lee wil in de toekomst verder werken aan het thema van de veranderingsprocessen. Het volgende project dat ze wil oppakken, borduurt voort op 'stofoverschot' maar wordt grootschaliger. De bedoeling is in Zaandam de sloop van een hele wijk te begeleiden. Ze beschrijft wat ze in gedachten al voor zich ziet: de poppenhuizen met

al hun mogelijkheden die ontstaan als de voorgevel van de woningen wordt weggehaald. Overigens is Van der Lee niet alleen met sloop bezig. Ook nieuwbouw prikkelt haar creativiteit. "Bouwplaatsen", zo schreef ze eens, "zijn in mijn ogen een groot openluchtatelier. Als beeldhouwer maak ik mij lekker bij het zien van zoveel materialen, vakbekwaamheid en voorzieningen op een bouwterrein". De kunstenaar is uitgenodigd om mee te doen aan een kunstmanifestatie op de vinexlocatie Leidsche Rijn bij Utrecht. Daar groeit een wijk van vele honderden nieuwe huizen voor vele duizenden mensen. Over verandering in het landschap gesproken. "Er ontstaat eigenlijk een kakelverse plek", zegt ze. "Daar mag wel wat cultuur in worden gepompt."

Ida van der Lee is per e-mail te bereiken: idavanderlee@planet.nl

PETER VAN DER AA

FOTO IDA VAN DER LEE

Stukje bij beetje wordt het gebouw gestript

STOFOVERSCHOT
DE AFBRAAK VAN CAFÉ MULLER

Het onbehaaglijke gevoel dat elk stukje Nederland wordt vernieuwd en volgebouwd ligt ten grondslag aan het project *Stofoverschot*. In snel tempo wordt er gebouwd, gesloopt, verbouwd en weer vervangen. Vaak gebeurt dit zonder rekening te houden met de waarde die een plek of gebouw heeft buiten het geld om. De omgeving krijgt hierdoor een 'wegwerpkarakter'. Dit lot leek ook café Muller in het Twentse Glanerbrug beschoren, dat in het najaar van 2000 gesloopt gaat worden om plaats te maken voor nieuwbouw. De eigenaar — de familie Muller — koos echter voor een andere oplossing dan onopgemerkte verdwijning, en nodigde beeldend kunstenaar Ida van der Lee uit om de sloop van het café vorm te geven.

'Stervensbegeleiding voor een gebouw' noemt de kunstenaar het en reageert op de uitnodiging door het huis een archeologische terugreis naar het oorspronkelijke plan te laten maken. Op deze manier zal het café weliswaar voorgoed verdwijnen — maar niet uit het geheugen. Kamer voor kamer, muur voor muur, steen voor steen wordt het gebouw kaalgestript volgens een nauwkeurig plan. Registratie, documentatie en ordening van het materiaal zijn daarbij essentieel. Met dit project wordt de zogenaamd zielloze materie een laatste keer naar haar verhaal gevraagd, en wordt het café een laatste eer bewezen.

Gedurende bijna een eeuw runden drie generaties Muller in Glanerbrug het dorpscafé: een plek voor een dagelijkse borrel, maar ook voor bruiloften en dansfeesten. Daar waar altijd wat te beleven viel komt nu rustige, voorapelbare nieuwbouw. Café Muller is niet een geval op zich, het is een typisch Nederlands geval. Nederland wordt steeds armer

aan oude plaatsen. Voor ruïnes, een dode boom of een stukje braakliggend terrein is geen plaats meer. Alles moet direct een functionele bestemming hebben en dat heeft gevolgen voor onze belevingswereld. Met die oude en ongebruikte plekken verdwijnt ook een denkwereld, een tijdsbeeld, een stijl van bouwen en een manier van leven. Een traditie wordt, letterlijk, uit het veld geslagen — onzichtbaar gemaakt.

Het project *Stofoverschot* is erop gericht om het verleden van het café op te graven en karakteristieke delen ervan te conserveren. Kunstenaars, werklieden, vrijwilligers en dorpsbewoners werken samen om het cafégebouw en de achterliggende danszaal uit elkaar te halen. De verhalen en voorwerpen die daarbij tevoorschijn komen worden bewaard en met elkaar in verband gebracht. Stap voor stap wordt het gebouw teruggebracht tot zijn kale casco om te kijken welke geschiedenis het bewaart. Wat er nog verborgen zit achter een al lang gesloten deur moet nu duidelijk worden — wat er achter het behang van al 100 jaar bewoonde kamers zit of wat er in de kelders van het droogliggende café nog valt te vinden. Zo ontstaat een verzameling van voorwerpen, verhalen en beelden die als het ware een archeologische collectie vormt. Het verzamelde materiaal zal het uitgangspunt vormen voor de tentoonstelling *Stofoverschot* die in 2001 in Kunstvereniging Diepenheim zal worden ingericht.

STOFOVERSCHOT

DE AFBRAAK VAN CAFÉ MULLER

TOT EN MET 19 NOVEMBER HEEFT IN HET TWENTSE GLANERBRUG DE KUNSMANIFESTATIE STOFOVERSCHOT PLAATS. ONDER LEIDING VAN BEELDEND KUNSTENAAR IDA VAN DER LEE WORDT HET VOORMALIG DORPSCAFÉ MULLER AFGEBROKEN.

Stofoverschot maakt deel uit van een serie projecten waarin beeldend kunstenaar Ida van der Lee (1961) vormgeeft aan veranderingsprocessen in het Nederlandse landschap. In *Stofoverschot* wordt de afbraak van café Muller onder de loop genomen. Het café maakt een reis terug in de tijd.

LOCATIE

Café Muller ligt in Glanerbrug (bij Enschede) aan de Veldstraat 25. Vanuit Enschede is het café bereikbaar met bus 50/51 richting Glanerbrug/Gronau, uitstappen halte Veldstraat. Met eigen vervoer: volg A-1 richting Hengelo, neem afslag Enschede en volg de A-35 tot afslag Glanerbrug.

KIJKDAGEN

Tijdens de weekeinden van 4-5 november en 11-12 november is het caféterrein van 13.00 tot 17.00 uur geopend voor publiek. De ontwikkelingen in het afbraakproces kunnen dan worden bekeken. De kunstenaar is aanwezig om tekst en uitleg te geven.

PERFORMANCE

Op zondag 19 november wordt het werk op locatie op spectaculaire wijze afgesloten. Een afbraakperformance zal de danszaal achter het café op een bijzondere manier in beeld brengen, onder begeleiding van percussie, koorgezang en gekostumeerde dans. Aanvang 14.00 uur (einde 17.00 uur). Soep en drank verkrijgbaar. Houdt u rekening met het Nederlandse klimaat.

ORGANISATIE

Stofoverschot is een project van Ida van der Lee. Eerder initieerde zij het project *De overlevering van een huis* (1996/97) in Breukelen en *Was-Goed, Is-goed* (1999) in de Amsterdamse Vrolijkstraat. Tevens

bereidt zij een project in Abcoude voor, rond de verdwijning van een twaalfstal woningen ten behoeve van spoorwagverbreding.

INFORMATIE

Voor verdere inlichtingen, reserveringen en bezoek op afspraak kunt u contact opnemen met de organisatie, telefoon 020 66 833 78 of 06 230 260 73.

TENTOONSTELLING EN PUBLICATIE

Het materiaal van *Stofoverschot* zal het uitgangspunt vormen voor een tentoonstelling die in 2001 in Kunstvereniging Diepenheim in Overijssel wordt ingericht. Hier zullen onder andere de video- en

fotobeelden worden getoond die tijdens de sloop werden gemaakt. Bij de tentoonstelling verschijnt een boek met beeld en tekst over *Stofoverschot*.

DEELNEMERS

Stofoverschot wordt mede mogelijk gemaakt door de Gemeente Enschede, de Provincie Overijssel, het VSB Cultuurfonds, Stichting Josine de Bruyn Kops, het Anjerfonds Overijssel, het Kunstgeografisch Genootschap en aannemersbedrijf Olde Rikkert BV. Speciale dank gaat uit naar alle betrokkenen in Glanerbrug, in het bijzonder de familie Muller, voor hun medewerking aan het project.

Idee en organisatie: Ida van der Lee
Communicatie: Ellen Verwey
Public relations: Marjolijn Hessing
Coördinatie Glanerbrug: Margriet Scholtens-Muller
Tekst: Juriaan Benschop
Grafisch ontwerp: Philip Stroomberg
Video: Agnes de Ruyter en Pim Mookhoek
Kleding: Itie Langeland
Techniek: Paul van Blom
Percussie: o.l.v. Michael de Miranda en Maitin Gort
Koor: Montana
Choreografie: Jerry Delano
Fotografie: Ida van der Lee en Fons Kuipers
Druk: ORD Nederland
© 2000, Ida van der Lee, Amsterdam

Er werd gedanst, getrouwd, gedronken en gerepeteerd.

By een sterfgeval in de familie, lagen de doden er opgebaard naast het bijlert:

café Muller, meer dan honderd jaar lang een centrale plek in het sociale leven van Glanerbrug. Totdat het vorig jaar werd het gestopt. De Amsterdamse kunstenaar Ida van der Lee

registreerde het afscheid. Familieleden, kennissen en burens speelden mee.

"Plekken en gebouwen kunnen even dierbaar zijn als mensen. Je moet op een fatsoenlijke manier afscheid

van ze nemen."

Erasmus (links), Muller (midden) met twee vrouwen achter de toekraan van het oude café. www.lee.nl/afbeeldingen/2012/05/23/01

Kunstenaar Ida van der Lee doet aan stervensbegeleiding voor plekken en gebouwen

Van der Lee zit met een boek in haar handen. www.lee.nl/afbeeldingen/2012/05/23/02

Requiem voor een dorpscafé

Door Herman Heerikse

In de doos, die kunstenaar Ida van der Lee achterliet na de dood van haar vader, stond een klein boekje met de titel 'De geschiedenis van het oude café Muller'. Het boekje was een klein boekje met de titel 'De geschiedenis van het oude café Muller'. Het boekje was een klein boekje met de titel 'De geschiedenis van het oude café Muller'.

"Voor mij heeft alles betekend, zelfs de afsluiting van de familiehistorie. Het was een afscheid van een plek die voor mij zoveel betekende. Het was een afscheid van een plek die voor mij zoveel betekende."

De geschiedenis van het oude café Muller begint in 1800. Het was een klein boekje met de titel 'De geschiedenis van het oude café Muller'. Het boekje was een klein boekje met de titel 'De geschiedenis van het oude café Muller'.

De Van der Lee op het spoor bracht van het Glanerbrugse café. Het was een afscheid van een plek die voor mij zoveel betekende. Het was een afscheid van een plek die voor mij zoveel betekende."

Wat er ook was, het was een afscheid van een plek die voor mij zoveel betekende. Het was een afscheid van een plek die voor mij zoveel betekende."

hankelijk was tegenovergesteld. Niet in de laatste plaats was er sprake van een heel ander soort herinnering aan de familie Muller. Het was een afscheid van een plek die voor mij zoveel betekende. Het was een afscheid van een plek die voor mij zoveel betekende."

Opent uit in die naam van de mensen. Tijdens de herinnering aan de familie Muller was er sprake van een heel ander soort herinnering aan de familie Muller. Het was een afscheid van een plek die voor mij zoveel betekende. Het was een afscheid van een plek die voor mij zoveel betekende."

Wat was het verhaal dat achter deuren bleef? Het was een afscheid van een plek die voor mij zoveel betekende. Het was een afscheid van een plek die voor mij zoveel betekende."

Er is, in de naam van Henry Muller. Het was een afscheid van een plek die voor mij zoveel betekende. Het was een afscheid van een plek die voor mij zoveel betekende."

De geschiedenis van het oude café Muller begint in 1800. Het was een klein boekje met de titel 'De geschiedenis van het oude café Muller'.

Een laatste blik op de oude herinneringsruimte. www.lee.nl/afbeeldingen/2012/05/23/03

Het oude café Muller van een eigenaar. www.lee.nl/afbeeldingen/2012/05/23/04

Inhoud
Marlies Wagenaar en haar passie voor teekunst en kunst 32
Het sluitakkoord van Max van Weeghel 33
The Kelly Family: van straatkraker tot miljoenenbedrijf 33

De geschiedenis van het oude café Muller begint in 1800. Het was een klein boekje met de titel 'De geschiedenis van het oude café Muller'.

Doek valt voor café Muller: Kijkdagen voor Publiek

Glanerbrug - Over enkele weken valt definitief het doek voor café Muller aan de Veldstraat in Glanerbrug. Dan doet de slopershamer zijn alles vernietigende werk. Terwijl dit bijna 100 jaar oude pand dan voorgoed van de platte grond zal zijn verdwenen, wordt het de laatste weken voor de sloop door beeldend kunstenaar Ida van de Lee juist op de artistieke kaart gezet. Samen met collega-kunstenaars, werklieden, vrijwilligers en (oud-)Glanerbrugers heeft ze bezit genomen van het pand.

"Ik wil met mijn project 'Stofoverschot, afbraak van café Muller' een terugreis maken in de tijd," vertelt de Amsterdamse kunstenaar. "Door het strippen, het kaalhalen van het café en de danszaal ontstaat een verzameling voorwerpen, verhalen en beelden die als het ware een archeologische collectie vormen.

De fotoregistratie van materialen en voorwerpen worden teruggeplaatst in het kale casco en vormen zo een artistieke reconstructie in beeld en geluid."

Kijkdagen

Om de resultaten van haar project Stofoverschot aan het publiek te tonen organiseert Ida van der Lee een viertal kijkdagen in café Muller.

Belangstellenden kunnen op zaterdag 4 en zondag 5 november en op zaterdag 11 en zondag 12 november van 12.00 tot 17.00 uur komen kijken aan de Veldstraat in Glanerbrug.

Wie poseert in de tuin van café Muller?

Achter café Muller was vroeger een schitterende tuin. Op deze foto poseert niet alleen een familie, maar is ook de muzikant goed te zien. "Kunst naar Kracht gaf daar in zijn gloriejaren regelmatig tuinconcerten," herinnert de 77 jarige Bertus Geefhuizen zich. Als zoon van Bernard Geefhuizen, Eén van de oprichters van Kunst naar Kracht, werd hij in 1952 de eerste tambourmaitres van de drumband. "Kunst naar Kracht oefende zomerdag regelmatig in de muzikant om de sfeer van een concours die ook vaak in een muzikant werd gehouden, te proeven," vertelt Geefhuizen. "Normaal gesproken werd geoefend in de zaal waar ook jaarlijks een drietal concerten werd gegeven. Op zo'n concertavond werd niet alleen muziek gemaakt, maar ook toneel gespeeld door leden van KnK. De avond werd altijd afgesloten met een bal." Als u weet welke familie in de tuin van café Muller poseert, kunt u contact opnemen met de redactie van de Grensstreek, Nieuw Frieslandstraat 37. Telefoon: 4617309.

Grensstreek

31.10.2000

Grensstreek

14.11.2000

Danszaal café Muller met veel tam tam afgebroken

Glanerbrug - Op zondag 19 november wordt het kunstproject Stofoverschot, de afbraak van café Muller, van de Amsterdamse beeldend kunstenaar Ida van der Lee op spectaculaire wijze afgesloten. Het bijgebouw van de danszaal achter café Muller zal met veel tam tam worden afgebroken. Deze afbraakperformance zal de danszaal op een bijzondere manier in beeld brengen. Onder begeleiding van percussie, koorzang en gekostumeerde dans. De eindpresentatie van Stofoverschot begint om 14.00 uur en zal duren tot ongeveer 17.00 uur.

Afbraak Café Muller is waar kunstproject

Café Muller zal straks alleen nog in de herinnering bestaan. (foto: Robert Hoetink)

GLANERBRUG - Bijna een eeuw lang hebben Glanerbruggers gezellig hun borreltje kunnen drinken bij Café Muller aan de Veldstraat. Drie generaties van de familie Muller stonden er in die tijd achter de toog. Een tijd die definitief voorbij is overigens.

Café Muller wordt afgebroken om plaats te maken voor nieuwbouw. De manier waarop dit gebeurt, is zondermeer bijzonder te noemen. De afbraak van Café Muller zal de geschiedenis ingaan als een kunstproject.

Kunstenares Ida van der Lee mag inmiddels een specialiste in dit soort projecten worden genoemd. Zij initieerde in Breukelen al 'De overlevering van een huis', was in Amsterdam betrokken bij 'Wasgoed, Is-goed' en zal in Abcoude de afbraak van een twaalftal woningen kunstzinnig begeleiden.

Door de familie Muller werd zij benaderd voor de 'opwaardering' van de afbraak van Café Muller. Hier verdwijnt volgens de betrokkenen een karakteristiek stukje Nederland om plaats te maken voor voorspelbare nieuwbouw. De teloorgang van het oude Nederland wordt in een kunstmanifestatie, die nog tot en met 19 november duurt, geaccentueerd.

Het project Café Muller kreeg de naam Stofoverschot mee. Met name in de weekenden biedt Stofoverschot kunstvermaak. Het weekeinde van 11-12 november zal een volgende stap in dit 'kunstwerk in ontwikkeling' zijn. Het caféterrein is die dagen van 13-17 uur geopend voor het publiek dat de ontwikkeling in het afbraakproces van nabij kan meemaken. Het café maakt een reis terug in de tijd en wordt steen voor steen, kamer voor kamer, gestript. Voorwerpen en hierbij horende verhalen worden tijdens de afbraak onder de loep genomen, zichtbaar gemaakt. Stap voor stap valt Café Muller terug tot de basis, het casco. Wat is er achter honderd jaar behang of in de stoffige kelders nog aan geschiedenis terug te vinden?

Het materiaal dat bij de kunstzinnige afbraak wordt blootgelegd wordt verzameld voor een tentoonstelling die het komende jaar in Diepenheid gaat worden ingericht. Ook bij de afbraak van de danszaal, op zaterdag 19 november, verwacht men nog veel boven water te halen. Deze zaterdag wordt extra spectaculair met de medewerking van slagwerkers, een koor en dansers. Bij die laatste manifestatiedag is er vanaf 14.00 uur ook soep en drank verkrijgbaar in het dan al zwaar onttakelde café. Voor het laatst. Café Muller zal straks alleen nog in herinnering bestaan, een herinnering die ongetwijfeld extra is opgepoetst met een bijzonder afscheid. Dat was precies de bedoeling van de familie Muller. Het verleden kun je niet terughalen, of met moet in herinneringen zijn.

Afscheid café Muller geen Twentse Bruiloft

Glanerbrug - Geen walscoquet, polka of valeta, maar stevige Braziliaanse ritmes. Geen koffie en broodjes kaas of ham, maar Canadese punch, soep en stokbrood. Het laatste feest als afscheid van café Muller was zeker geen Twentse bruiloft, maar een spektakel met afwisselend melancholieke koorzang en heftige percussie.

De afsluiting van het kunstproject Stofoverschot, afbraak van café Muller ging onder regie van de Amsterdamse kunstenares Ida van der Lee van start met glasgerinkel van kapotgeslagen ruiten en het ritmisch getik op houten plankjes. Door één van de gebroken ruiten van het bijgebouwtje van de voormalige danszaal werd een touw naar buiten gegooid. Hans Muller mocht als zoon van de laatste eigenaren met de hulp van een aantal belangstellende Glanerbruggers het eerste muurtje omver trekken. Een gebeuren dat zich nog een aantal keren herhaalde, waarna de vele belangstellenden werden uitgenodigd de danszaal te betreden om het afscheidsfeest van werkers en feestgangers bij te wonen.

In de oude danszaal werd de melancholieke zang van Montana uit Overdinkel voortdurend afgewisseld met de aanste-

kelijke Braziliaanse ritmes van Sambalanco, een percussiegroep uit Rotterdam en Amsterdam. Afwisseling die ook in de kostuums van de deelnemers aan het slotfeest terug te vinden was. Een fel oranje gekleurde overall aan de voorkant en chique zwart aan de achter-

kant. De werkers en de feestgangers in één persoon verenigd. Café Muller is niet meer. Geen bruiloften, concerten en revu's meer. De werkers kunnen aan de slag. Eerst de sloop van het café en dan de nieuwbouw van 9 woningen.

Vele (oud-) Glanerbruggers keken toe hoe tijdens het slotspektakel van het kunstproject Stofoverschot een van de muurtjes van het bijgebouwtje van de danszaal omver werd getrokken.
(foto Anton Gras)

Eerst kunst, dan sloop café Muller

Glanerbrug - Over enkele weken zal de slopershamer café Muller aan de Veldstraat met de grond gelijk maken. Na bijna 100 jaar moet het café-woonhuis en de danszaal plaatsmaken voor een complex met 9 woningen. Er is geen opvolging of andere bestemming voor gevonden. In Glanerbrug verdwijnt een plek waar niet alleen voor de familie Muller, maar ook voor vele Glanerbruggers dierbare herinneringen liggen. De familie Muller heeft de Amsterdamse beeldend kunstenaar Ida van der Lee gevraagd de afbraak van het café samen met de dorpsgenoten met kunst te begeleiden. Van der Lee wil zo samen met de Glanerbruggers op een bewuste manier afscheid nemen van het café. Het project heeft de naam 'Stofoverschot' meegekregen. 'Het café maakt een archeologische terugreis naar het oorspronkelijke plan, het kale casco,' legt Ida van der Lee uit. 'Het strippen van alle lagen van het pand geschiedt volgens een nauwkeurig plan in een archeologische setting. De registratie, documentatie en ordening van de materialen zijn essentieel. Bij wijze van 'artistieke reconstructie' keren de verwijderde materialen, structuren en meubels in het casco terug in de

vorm van foto's, dia's en houtskooltekeningen. De materie komt zo op een nieuwe mysterieuze of associatieve manier weer tot leven,' verklaart de kunstenaar. Ook voor de voormalige danszaal waar sinds 1961 verschillende bedrijven waren gevestigd heeft de Amsterdamse een bijzonder afscheidsritueel in petto. (foto Anton Gras)

Op woensdag 4 oktober begint in café Muller het kunstproject 'Stofoverschot' met een tweetal lezingen. Kunstenaar en initiatiefneemster Ida van der Lee zal een inspirerend verhaal houden over 'slopen'. Ze vergelijkt het gebouw met de mens. Zij wil buurtbewoners en overige Glanerbruggers motiveren om een steentje bij te dragen aan het afbraakproces, waarbij de verhalen en herinneringen als vanzelf boven water zullen komen.

Een tweede lezing wordt gehouden door Michael van Hoogehuyze van het Kunstgeografisch Genootschap. Hij vertelt over de ziel van plekken en hoe de kunst, herinnering en plaats samengaan. De lezingen beginnen om 19.00 uur.

3.10.2000 Grensstreek

De verhalen komen los.....

Glanerbrug. Bijna 2 weken geleden. Een volle bak in café Muller aan de Veldstraat bij de start van het kunstproject Stofoverschot van de Amsterdamse beeldend kunstenaar Ida van der Lee. Van der Lee wil buurtbewoners en andere Glanerbruggers betrekken bij de afbraak van het bijna 100 jaar oude pand. Stervensbegeleiding voor een karakteristiek café noemt ze haar project.

Kunsthistoricus Michael van Hoogenhuyze uit Leiden noemde café Muller die avond een plek waar mensen elkaar vroeger ontmoetten om nieuwtjes, geruchten en roddels uit te wisselen. "Dat verdwijnt," stelt hij spijtig vast. "Net als met het vieren van verjaardagen weten we niet zo goed wat we aan moeten met het afscheid nemen van een karakteristiek pand als café Muller. Immers een plek is pas belangrijk als er een verhaal bijhoort. En met café

Muller kun je tot half november nog iets doen. Straks niet meer.

Herinneringen kunnen verhalen worden en verhalen zijn niet meer kapot te krijgen. De taak van kunstenaar Ida van der Lee is daar iets aan toe te voegen. Iets te laten gebeuren waardoor de mensen uit de buurt de kracht vinden de verhalen te vertellen."

Ida van der Lee heeft niet alleen de Glanerbruggers nodig bij de afbraak van het café, maar ook hun verhalen. Verhalen die die avond al loskwamen. Op zaterdag 21, zondag 22 en zaterdag 28 oktober zijn Ida van der Lee en filmmaker Pim Mookhoek aan de Veldstraat om de verhalen van mensen, die op de één of andere manier bij café Muller betrokken zijn geweest, vast te leggen.

Hebt u ook een verhaal? Neem dan contact op met Ida van der Lee (06-23026073) of Sinie Muller (4611280).

Grensstreek 17.10.2000

Ida van der Lee in haar atelier bij de relikwieën van café Muller

Er blijft vrijwel geen stukje van Nederland gespaard. Overal wordt in snel tempo gebouwd, gesloopt en vervangen. Vaak gebeurt dat abrupt en achteloos. Zonder gevoel voor wat er verdwijnt. De Amsterdamse beeldend kunstenaar Ida van der Lee wil tijd en eerbied voor veranderingsprocessen. Ze vindt dat sporen van doorleefd erfgoed niet zomaar mogen worden uitgewist. Ook van een plek die verdwijnt of van een gebouw dat wordt gesloopt, moet fatsoenlijk afscheid worden genomen.

Sloppen met gevoel

In haar atelier in een voormalige school in Amsterdam-Oost heeft Ida van der Lee (39) een merkwaardige verzameling voorwerpen uitgesteld. Een paar oude munten en hele en halve bierviltjes liggen er naast een deurknop en een mot in een plastic zakje. En er zijn oude kranten, speelkaarten, stukken behang, een lege jeneverfles en kapotte tegeltjes. Tegen de muur staat een deur. Het zijn relikwieën van café Muller in Glanerbrug dat vorig najaar werd afgebroken. Anders dan gebruikelijk ging dit etablissement, dat gedurende een eeuw een markante plaats innam in de Twentse dorpsgemeenschap, niet zonder gevoel tegen de vlakte. Zes weken lang was Van der Lee de regisseur van een artistieke 'sterfensbegeleiding voor een gebouw'. Het café met de bijbehorende danszaal werd stukje bij beetje gestript door kunstenaars, werklieden, vrijwilligers en dorpsbewoners. De stille getuigen van honderd jaar dorpskroeg die daarbij te voorschijn kwamen, liggen nu in het atelier in Amsterdam. Ze zullen dit voorjaar te zien zijn op de tentoonstelling

in Twente, waarmee het project 'stofoverschot' wordt afgesloten.

Laag na laag

"Mensen vinden het bouwproces interessant", zegt Ida van der Lee. "Je ziet ze dikwijls staan kijken op de bouwplaats. Maar afbreken is eigenlijk nog veel spannender. Want dan herleeft de geschiedenis. Dat hoeft geen rijke geschiedenis te zijn, het mag best een kleine zijn. Het strippen van een gebouw is een soort archeologie: laag na laag komt het verleden tevoorschijn. Heel letterlijk zelfs als je het over elkaar aangebrachte behang van de muren haalt. Het is een vorm van respect als van zo'n bouwwerk op het einde, voordat het verdwijnt, alles nog een keer wordt aange- raakt. Door een project als 'stofoverschot' blijft de herinnering. Ook al staan er straks negen nieuwbouwwoningen op die plek in Glanerbrug, in de volksmond zal het daar 'café Muller' blijven. Die naam gaat niet meer verloren".

Ida van der Lee, dochter van een fruitteler

in de Beemster, werkte aanvankelijk in de verpleging maar wilde toch ook 'iets met kunst doen'. Ze ging op haar achtentwintigste naar de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht en studeerde daar in 1995 af. Ze raakte gaandeweg gefascineerd door plekken. En door veranderingsprocessen. "Plekken zijn minstens zo belangrijk als mensen", zegt ze. "Generaties gaan en komen, maar plekken blijven. En met plekken zijn verhalen verbonden en emoties. Met studiegenoten heb ik veel historische plekken in Europa bezocht. Daardoor ben ik me steeds meer bewust geworden van de betekenis ervan en de collectieve herinnering die ermee samenhangt. In mijn werk ben ik daar op een nieuwe manier op doorgegaan." Ja, plekken blijven. Maar ze gaan ook op de schop. Die veranderingen in het landschap inspireren Van der Lee. Ze wil weten waarom dingen eruitzien zoals ze er uitzien. Waar komt iets vandaan, wat is ermee gebeurd? Die vraag wordt voor haar vooral actueel op het moment van verdwijnen. Ze zegt: "Als een mens leeft, ben je met hem of